

NUDARE TE POTUI

Irta: Bresztovszky Ede

16

1.
Kettősfornyú, kis barokk templom áll Budán, a Margit körúton. Villamosok, autBUSZOK, teherautók dübörögnek el és időnként megritkuló, de soha véget nem érő ember-szalag húzódik el előtte. Munka és kenyér, szeretet és gyűlölet, gondok és vágyak, tervek és csalódások úzik-hajtják az arra loholó embereket. S az emberáradat partján békén, nyugodtan pihen a kis templom.

Aki véletlenül szemügyre veszi kecses, finom formáit, gondol-e vajjon arra, hogy a két évszázaddal ezelőtti szántóföldek és szőlők közé épült templomoeska igazi »nagy idők tanúja«, a magyar művelődéstörténet jelentőségteljes emléke?

2.

Az ókor és középkor határán, amikor már rommá vált Róma hatalma, s felbomlóban volt a rabszolgaság rendszerére épült társadalmi élet, az új rend pedig még csak ködös vágyakban gomolygott, született meg a *remeteség* s ezzel a *szerzetesség*. Egyre többen menekültek a zűrés-zavaros testi életből a lélek esendőjébe, a már csak negatívumot nyújtó valóságos világból az elmékedés világának pozitív valóságába.

Nem egyesek menekülése volt ez, noha valóban csak egyesek menekültek. Igazában a szellem keresett menekvést a nagy világrengetésben. Az újra törő emberi szellem, amely felismerte a mult csődjét s most visszavonult, hogy előkészítse a jövő felépítését, kidolgozza a jövő terveit.

3.

Szent Agoston 368 tól kezdve a numidiai Tagaste-ben néhány meghitt társával ilyen visszavonult életet élt. Csekély vagyonuk, illetve jövedelmük közös volt, közösen imádkoztak és bűjtöltek s közösen gyakorolták irgalmas cselekedeteiket. Csak növényi eledellel, meg vízzel vegyített borral táplálkoztak.

Szent Agoston a földi boldogságot nem sokra értékelte. *Nudare te potui, beare non*: kifoszthattalak, de boldoggá nem tehettelek — mondotta. Az a boldogság, amelyet a világ nyújt, hamis boldogság, hiszen nélküli a boldogságnak egyik alapfeltételét: a tartósságot. A vagyon, a hatalom, a megtisztelés mind múlékony, nem lehet hát az igazi boldogság forrása.

Szerinte az élet *utazás* csupán ezen a világon. Csakhogy más emberekkel együtt kell megtennünk. Ezért alkalmazkodnunk kell az út elkerülhetetlen követelményeihez.

4.

Szent Agoston maga nem alapított a mai értelemben vett szerzetesrendet. *De moribus clericorum*, a papok erkölceiről mondott két beszédéből vett életmaximák szerint mégis számos remetealakulat élt.

A felbomló, változó, újjáalakuló emberi közösség menekülőiből évszázadok múltán az ő szellemében új kis közösségek szerveződtek. Amikor ezeknek az új közösségeknek a szabályozására sor került, IV. Ince és IV. Sándor pápa foglalta egy renddé őket *Szent Agoston remetái* néven. Idővel megkülönböztették az ágostonrendi kánonokat (vagyis kánonok szerint élőkét) s az ágostonrendi szerzete-

seket. Az utóbbiak ismét sarusak és sarutlanok. A sarutlanok szigorúbban bűjtölnek és általában szigorúbb életformát vállalnak.

De szigorúak a sarusak rendi regulái is. »Semmi se a saját tulajdonotok, mert mindenetek közös birtok. Főnökötök adjon mindnyájatoknak ételt és ruhát« — szabják meg ezek. Édesanyjukkal és nővérukkal is csak úgy válhatnak szót, hogy egy rendtársuk figyelemmel kísérhesse, bár meg ne értsé, amit családi viszonyaikról beszélnek.

5.

A késő középkorban erősen elterjedt ágostonrendi szerzetesek működéséről és magyarországi életéről érdekes képet ad dr. *Fallenbüchl* Ferencnek *Az ágostonrendiek Magyarországon* címmel most megjelent, adatokban gazdag tanulmánya. *Fallenbüchl* adatai szerint 1262-től kezdve Magyarországon már külön rendtartományt alkotnak az ágostonrendiek. A XV. század végén 20 kolostorukban 200 rendtag élt itt. (Németországban a reformáció előtt 4 rendtartomány 100-nál több nagyobb kolostorának 2000 rendtag lakója volt.) Fél század múltán, 1543-ban mindössze 3 magyar zárdajuk ép még s azokban 15 rendtag él, a többit elpusztították a török támadások, vagy kolostorjellegétől megfosztották a luteránusok.

A magyar ágostonrendiek osztrák kolostorokba menekülnek. A török kiszorítása után viszont az osztrák rendtartomány küld Magyarországra szerzeteseket, hogy elpusztult rendházaik helyébe újat alapítsanak. Budán 1699-ben vetik meg újra a lábukat. 1707-ben kezdik templomuk építését s 47 év elteltel, mire felépül a kis barokk templom kettős tornya és csak 1767-ben teszik le az épület zárókövét. 1785-ben aztán II. József elrendeli a budai zárda kiürítését s templomukat és kolostorukat megkapják a kapisztránus ferencesek. Azóta ők viselik gondját a margitkörüti barokk templomnak.

6.

Mit hoztak magukkal Bécsből második letelepedésük alkalmával az ágostonrendiek?

»Ami akkor — írja *Fallenbüchl* — a birodalmi főváros nyújtott tudomány, művészet, irodalom terén, az mind rájuk is hatott.« »Lelküket megszállta a könnyed, kedves, dalos, zenés, másokat oly gyorsan meghódító bécsi eredetiség megkedélyesség.« »A barokk Bécsből jöttek, melyet a jézustársaságiaknak délről hozott, alakító erőt kifejtő, a színek káprázatos pompájával ható, dús aranyozástól ragyogó stílusa, mint a diadalmas ellenreformációnak legnyomatékosabb kifejezője és hirdetője, olyannyira megtermékenyített.«

Az ágostonrendiek igazi népszónokok voltak. Anekdotákkal fűszerezték, hasonlatokkal ékesítették beszédeiket. Szónoklataikban is érvényesült azonban a barokk pompa-szeretete. A híres *Gassner* Károly páter például, a bécsi spanyol trinitáriusok ünnepén, 1732 május 4-én ilyen barokkosan kicifrázott című szentbeszédet mondott: »Das sichere, feste, höherhobene Taubennest in denen allerheiligsten Felsenlöchern derer fünff Wunden unseres Erlösers Christi Jesu.« (Biztonságos, szilárd, magasztos

galambfészek megváltónk, Jézus Krisztus öt sebének szentséges sziklalyukaiban.)

7.

Az ágostonrendiek nemcsak a szónoklásnak voltak mesterei, — a sarutlan ágostonrendi Abraham a Santa Clara hatása teljes évszázadon át érzett a német hitszónoklás — sok volt közöttük az író és tudós is. Joannis *Ossinger* 1768-ban 1400 ágostonrendi íróról és tudósról számol be.

Fallenbüchl a régiek közül két magyar ágostonrendi író említ: a XIV. századbeli *Forestus* Istvánt és Simon de *Hungaria*-t. Magyar Simon Bolognában írt könyvet 1481-ben. A későbbiek közül kiemelkedett a besztercebányai *Schmauchler* Hermann, a magyar-ujfalusi *Schier* Xistus Pál, a soproni *Tallán* Lajos és a kőszegvidéki *Rosnak* Márton. *Schier* is, *Rosnak* is történész volt.

A brünni ágostonrendiek közül került ki az átöröklés tanának tudós kutatója: *Gregor Mendel*.

8.

Fallenbüchl egy jegyzetében a felszabadított Buda nyelvi viszonyainak jellemzésére idéz *Franz Schams* 1822-i könyvéből s megjegyzi: »Habár nincsenek is közelebbi adataink, mégsem szabad kételkednünk abban, hogy Buda keletkezésénél már német kezek is közreműködtek.« Nos, a közelebbi adatok, az *oklevelek tanúsága* szerint ebben nemcsak szabad, hanem kell is kételkednünk. A Buda Vetus területéről és környékéről szóló s a tájárjárását megelőző korból származó okleveleinkben szereplő egy-két némes és jóformán valamennyi jobbágy neve ellentmondást nem tűrően igazolja viselője magyar voltát. A honfoglaláskor, — amint

Deér József megállapítja »A magyarság őstörténeté«-ben a hofoglaló magyarságról közzétett tanulmányában — »új hazája területén a magyarság egyetlen, viszonylag jelentős számú idegen népet talált: a *szlávuságot*«, ez is »a magyarsággal szemben *határozott kisebb ségben* volt«, amellet kultúra tekintetében is *jóval alacsonyabbi színvonalon* állott.

Bécs szeme előtt valószínűleg a németesítés célja lebegett, amikor elősegítette az idegenajkú ágostonrendiek budai letelepedését. Kulturális munkájuk mégis — végső eredményében — a magyar ügyet szolgálta. Hozzájárultak a romokban heverő Buda felépítéséhez s a felszabadítás után ide betelepített kőszai népet erkölcsi és kulturális tekintetben magasabb színvonalú emberekké segítettek gyúrni. Amiként idővel magyarrá váltak hívők, azonképpen elmagyarosodtak volna ők maguk is, ha tovább itt-maradhatnak.

9.

Az élet zúgva, zakatolva árad a margitkörüti kis templom előtt. S a hozzá csatlakozó, egykor ágostonos rendház egyik szobájában lapot szerkeszt egy lelkes és messzire tekintő kapisztránus ferencesrendi pap, *König* Kelemen. Ahol századokkal ezelőtt hittel, lelkesedéssel, szerzetesi buzgalommal szolgálták az ágostonrendiek a győzedelmes ellenreformációt, ott most *König* Kelemen »*Az Egység Útja*«-t, a katolikusok és protestánsok közeledését szolgálja hittel, lelkesedéssel, szerzetesi buzgalommal.

Talán a hippói püspök szavára emlékezik s arra gondol, hogy ha már boldoggá nem tehetjük, legalább ne fosszuk ki egymást ezen a földön. Ne vegyünk el, hanem adjunk. Ne gáncsoljunk el másokat, hanem simítsuk el az útjukat.

Önmagunk útját simítjuk el vele.